

KS. WŁADYSŁAW OLEKSIAK

Binarowa

MATKA BOSKA PIASKOWA

Binarowa, wieś leży na wzniesieniu 330 npm, poprzecinana potokami, wąwozami, paryjami, podzielona rzeką Sitniczanką, w odległości 3,5 km na północny-wschód od Biecza¹. Od zamierzchłych czasów grzbietem południowo-zachodnim prowadziła droga z Biecza do Niemieścina (Rozembark) przez Binarową do Krakowa². W dokumentach historycznych występują różne nazwy jak: Bytnarhow, Bernihow, Bernahow... Benerhaw... Brenarowa... Bienarowa... Benarowa³ (jest tych nazw 19), z których wykształciła się dzisiejsza nazwa Binarowa.

Nie wiemy kto i kiedy zbudował kościół w Binarowej. Akt lokacyjny Kazimierza Wielkiego nadmienia, że trzeba wydzielić jeden łan ziemi pod kościół. Za czasów Długosza już był kościół w Binarowej. Pisze on: „Benarowa, villa habens ecclesiam parochialem ligneam”⁴. Budowę kościoła i powstanie parafii można przypisać Piotrowi Tyczowi z Biecza, który posiadał sołectwo w Binarowej, był właścicielem kilku kamienic w Bieczu i wraz z małżonką występują jako fundatorzy ołtarzy w Bieczu. Pierwszy kościół spalili husyci czescy w roku 1493, obecny pochodzi z 1500 r. Jest on drewniany, gotycki, jednonawowy, konstrukcji zrębowej, z wieżą konstrukcji słupowej, oszalowany deskami, podbity blachą, wzniesiony pod wezwaniem św. Michała Archanioła⁵. Wnętrze kościoła zachwyca — „pajęczyną kolorów”. To określenie odnosi się do wspaniałej polichromii tego kościoła.

Największym skarbem kościoła w Binarowej jest obraz Matki Boskiej Z Dzieciątkiem w lewym ołtarzu bocznym. Obraz ma 54 cm wysokości, 41 cm

¹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego*, pod red. B. Chlebowskiego, t. I, Warszawa 1880, s. 506.

² B. Wyrozumski, *Lustracja Dróg Wojew. Krakowskiego z 1570 r.*, Wrocław 1971, s. 41.

³ Z. Leszczyńska-Skrętowa i F. Sikora, *Słownik Historyczno-Geograficzny Wojew. Krakowskiego w Średniowieczu*, Wrocław 1980, s. 117, 118.

⁴ APB, Liber memorabilium rok 1846, s. 7.

⁵ Schematyzm Diecezji Tarnowskiej, Tarnów 1977, s. 99.

szerokości. Malowany jest na płótnie olejnymi farbami i pochodzi z XVII w. Jest repliką cudownego obrazu Matki Boskiej Piaskowej w Krakowie⁶.

Postać Maryi jest nieco pochylona, jak zatroskana matka, Maryja pochyla się nad swoimi dziećmi. Wydaje się być zamyślona, pełna współczucia i zrozumienia. Oblicze Maryi poczerniało od bólu i cierpień, z jakimi spieszą ludzie do Niej. Na twarzy rysuje się łaskawość, która ośmiela człowieka, by zbliżył się do Matki. Oczy bystro patrzące, żeby wszystko zobaczyć mogły, przenikające, mądre, skierowane na człowieka, gotowe do pomocy. Są dziwnie żywe i wprost śledzą każdy nasz gest. Urzekają dobrocią i miłością. Wargi zamknięte, wyrażające zamyślenie. Suknia różowa, znamionuje radość i miłość, jaką darzy swoje dzieci. Płaszcz niebiesko-zielony symbolizuje nadzieję i opiekę Matki Bożej nad nami. Ręce o dłoniach subtelnych, wydłużonych palcach, wyrażają hojność i szcudrobliwłość w rozdawaniu.

Dziecię Jezus oddaje swojej Matce w rękę prawą świat, a raczej rządy nad światem. Widać zapatrzenie się w dal i odczuwa się poruszenie fałdów sukni. Lewą ręką trzyma Pismo św., Księgę Mądrości Bożej, którą spieszy zanieść światu. Suknia Jezusowa również jest koloru różowego, bo ta sama miłość opromienia Matkę i Syna, jednoczy ich w trosce i pragnieniu zbawienia dusz ludzkich. Skronie Maryi i Jezusa wieńczą srebrno-złote korony, wysadzone kolorowymi „diamentami”. Za dobrodziejstwa, jakie Maryja zysłała poprzez liczne łaski i uzdrowienia, pobożny lud binarowski obdarzył Ją złotymi koronami.

Nie ma żadnego zapisu wyjaśniającego skąd się znalazł obraz w Binarowej. W Archiwum Diecezjalnym w Przemyślu znajdują się akta wizytacyjne z roku 1767 dek. bieckiego, do którego należała Binarowa, które posiadają zapis: „Secundum Altare in cornu Evangelii Beatissimae in Arenis super vitrea tabulae depictae, structurae antiquae”⁷. Beatissima in Arenis — to Najśw. Maryja Panna na Piasku. Obraz ten umieszczony został w ramie oszklonej, suknia była koloru różowego, wybijana cekinami i innymi ozdobami ludowymi, na twarzy szybka, która jeszcze chroniła dodatkowo oblicze od kurzu. Całość przylegała do szyby, co stwarzało wrażenie, że jest malowany na szybie⁸. W roku 1953, przy rekonstrukcji obrazu, wszystkie akcesoria z obrazu zostały usunięte i obraz ukazał się w jego naturalnym wyglądzie. Ks. T. Jodłowski, w oparciu o napotkaną notatkę źródłową twierdzi, że około 1665 r. król Jan Kazimierz zostawił w Binarowej obraz Matki Boskiej Łaskawej⁹. Może z czasem zostanie odkryta racja tej darowizny. Należy nadmienić, że Binarowa jako wieś królewska dawała wiele świadczeń i pracy przy fortyfikowaniu grodu bieckiego. Być może, że za waleczność Binarowa otrzymać mogła w nagrodę obraz Madonny Łaskawej, którym jest dzisiejszy obraz Matki Boskiej Piaskowej w Binarowej. Należy przypomnieć, że obraz Matki Boskiej Piaskowej w tym czasie słynął w całej niemal Polsce ze swej łaskawości i cudowności. Trudno przyjąć, by pamiętny akt darowizny królewskiej był zwykłym obrazem. Był na pewno kopią obrazu sławnego i cudownego, którym była właśnie

⁶ J. Wszolek, *Matka Boska Piaskowa w Krakowie w kościele oo Karmelitów na Piasku*, Kraków 1980, s. 1; J. Rogalski, *Kościół na Piasku*, Kraków 1865, s. 41; B. A. Tomaszewski, *Dzieje Klasztoru oo Karmelitów na Piasku w Krakowie*, Kraków 1970, s. 119.

⁷ Archiwum Diecezjalne Przemyśl, Acta Visitationis decanatus Becensis, Przemyśl 1767, s. 205—211, rkps.

⁸ T. Fejkłowicz, rel. ustna (jako kościelny razem z artystami zdejmował obraz z ołtarza i po usunięciu sukien i wyjęciu z ram obraz ukazał się w takiej postaci, w jakiej jest obecnie w ołtarzu malowany na płótnie).

⁹ T. Jodłowski, *Historia Binarowej*, Binarowa 1960, s. 1, rkps.

replika obrazu Matki Boskiej Piaskowej. Wobec faktu pewnego udziału kopii w uzyskiwaniu łask przed samym cudownym obrazem, uznać należy wymieniony obraz Matki Boskiej Piaskowej w kościele binarowskim — otaczany czcią jako cudowny — za ów obraz Matki Boskiej Łaskawej, ofiarowany przez króla Jana Kazimierza. Niektórzy chcą ten obraz przypisać oo Karmelitom, którzy krzewili nabożeństwo do Matki Boskiej Piaskowej w Polsce, tym bardziej, że mając klasztor w Jaśle, mogli taki obraz przywieźć do Binarowej¹⁰. Binarowa należała wówczas do cyrkułu jasielskiego. Mógł taki obraz sprowadzić do Binarowej wielki Jej czciciel, ks. proboszcz Ignacy Markowicz, który doznał cudownego uzdrowienia za wstawiennictwem Matki Boskiej¹¹. Od niepamiętnych czasów ołtarz Matki Boskiej Piaskowej był *altare privilegium*. Porządkując akta parafialne, napotkałem list właściciela Kobylanki, w którym prosił ks. Jasia (Molnara) o odprawienie Mszy św. przed Matką Boską. Świadczy to, o zasięgu kultu Matki Boskiej Piaskowej poza granicami parafii.

Od jakiego czasu obraz Matki Boskiej Piaskowej zasłynął w Binarowej z łaskowości i cudowności? Schematyzm Diecezji Tarnowskiej podaje, że: „Ołtarze boczne są barokowe XVII w. W jednym z nich słynący łaskami od XVIII w. obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem”. Ks. Smoleń Wł. w „Inwentarzu Kultu Maryjnego diecezji tarnowskiej” pisze, że obraz ten z XVIII w. „doznaje szczególnej czci, o czym świadczą liczne wota”¹². Powyższe stwierdzenia mają fundament w pobożności i czci, jaką otaczają parafianie binarowscy obraz Matki Boskiej Piaskowej. Znamienną jest rzeczą, że spośród tak licznych figur i obrazów, jakie znajdują się w Binarowej ku czci Matki Boskiej, jak: Piękna Madonna, krewna krużłowskiej Pani z XIV w., czy jeszcze starsza figura Matki Boskiej Wniebowziętej z początków XIV w. we ferefonie, Matki Boskiej Różańcowej w kaplicy Aniołów Stróżów, czy Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny również w tejże kaplicy, właśnie ten jeden jest szczególnie czczony. W muzeum parafialnym w Binarowej znajduje się cała galeria obrazów poświęconych tematyce maryjnej, które niegdyś zdobiły ściany kościoła binarowskiego, jak: Matka Boska Kwietnia, Gromniczna, wielopostaciowa: Matka Boska Szkaplerzna; Matka Boska Karmiąca; Santa Maria Maggiore; Pod Krzyżem Stojąca¹³. Wielość tych obrazów świadczy o jakiejś niezwyklej wrażliwości na cześć Maryi i wspaniałym mecenacie tujejszych duszpasterzy, którzy zdołali zgromadzić tyle obrazów, upiększając nimi kościół.

Spośród wielu, tylko Maryja w obrazie Matki Boskiej Piaskowej w Binarowej jest bardzo bliska człowieka, niemal w zasięgu ręki, pochyla się w stronę człowieka i udziela mu posłuchania. Wokół obrazu unosi się swoista atmosfera rodzinna, macierzyńska, odczuwa się obecność i dobroć matczyną. Ks. Wł. Strzępek po każdej Mszy św. szedł przed ołtarz Matki Boskiej Piaskowej i tam klęcząc, długo i żarliwie się modlił¹⁴. W roku 1968 Ks. bp Karol

¹⁰ J. Wszołek, *Binarowa w 11. 1348—1948*, (szkic historyczny), Kraków 1981, R. 2, s. 2, mszps.

¹¹ W. Szoldrski CSSR, *Cuda i łaski Matki Boskiej Tuchowskiej w XVII i XVIII wieku*, Kraków 1917, s. 128, nr 270. „Wielebny ks. Ignacy Markiewicz, altarzysta w Binarowej, zeznał, że będąc paraliżem zarażony tak dalece, że już ręką władnąc nie mógł i wszystka czarna była jak głownia, nie mając żadnej inszej nadziei, ofiarował się do obrazu Matki Boskiej Tuchowskiej, za którym ofiarowaniem w godzinę wszystko zginęło i ból ustąpił. Za co dziękując, pieszo według obiecanego ślubu był, Bogu dziękując i Matce Bożej, Mszę św. miał”. R. 1675.

¹² Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne, t. I, zesz. 1, Lublin 1959, s. 94.

¹³ Muzeum Parafialne w Binarowej zostało zorganizowane w r. 1960; posiada poważny zbiór obrazów religijnych.

¹⁴ T. Fejkiłowicz, rel. ustna.

Pękała polecił zaprowadzić Księgę Łask, która obejmuje opis łask i cudownych uzdrowień, sięgających do najdawniejszych czasów¹⁵. Księga Łask podaje, spośród wielu doznanych przez ludzi uzdrowień, cudowne uzdrowienie wzroku, który utraciła Stefania Fejkłowicz, zamieszkała w Binarowej. Będąc krawcową utraciła wzrok. Na próżno szukała pomocy u różnych lekarzy. Znalazła ją u Matki Boskiej binarowskiej. Modląc się gorąco wraz z rodzicami, wyprosiła łaskę cudownego przywrócenia wzroku. Wówczas to został odnowiony obraz Matki Boskiej, jako podziękowanie za otrzymaną łaskę cudownego uzdrowienia¹⁶. W Księdze Łask mamy spisane łaski i cuda uleceń nawet z ciężkiej choroby. Wokół cudownego obrazu Matki Boskiej binarowskiej tworzy się specjalny klimat, w którym rozwija się pobożność maryjna. Potwierdza to fakt, że liczni ludzie śpiewają jeszcze Godzinki o Niepokalanej z pamięci. Od najdawniejszych czasów każde nabożeństwo maryjne rozpoczyna się pieśnią — „Gwiazdo śliczna, wspaniała, binarowska Maryjo...”, czy też — „Ty, coś w Binarowej tron łaski sobie obrała”.

Po długoletniej obserwacji można stwierdzić, że Matka Boska przez swój kult zogniskowany wokół cudownego obrazu kształtuje i formuje w swoisty sposób wspólnotę parafialną w Binarowej. Widać to w praktykach religijnych, w różnych formach życia religijnego, choćby np. w obchodzeniu dawniej już zniesionych świąt: Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, Matki Boskiej Siewnej czy Królowej Korony Polskiej. Zapisy starych ksiąg parafialnych odzwierciedlają faktyczny stan maryjnej formacji.

Dwa klejnoty posiada Binarowa w swoim skarbcu i są nimi: zabytkowa, piękna polichromia kościoła, zwana „Modrzewiową Balladą”¹⁷ i Stara Pieśń na Binarową. Obrazy namalowane na ścianach kościoła są alegorią tego wszystkiego, co wieś przeżywała przy fortyfikowaniu Biecza. Każdy, kto wejdzie do kościoła, jest zdumiony i urzeczony jego polichromią. Jej piękno sławi język poezji¹⁸.

¹⁵ APB, Kronika parafialna, 1953, s. 43, 44.

¹⁶ APB, Księga Łask, 1968, s. 1.

¹⁷ T. Chrzanowski, *Modrzewiowa Ballada*, TP 1964, nr 33.

¹⁸ M. Białoszewski, *Obroty rzeczy, wiersze, Ballady Rzeszowskie*, Warszawa 1956; por. też Stara pieśń na Binarową, *Przew. Katol.*, 1970, nr 37.